

DREPTUL LA AVORT ÎN LEGISLAȚIA ROMÂNESCĂ

Autor: Redacția Syntopic | 29 noiembrie 2023

Un eseu de Mălina Turtureanu, studentă la Facultatea de Drept a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, premiat cu mențiune în cadrul Concursului anual de eseuri organizat de Centrul pentru studii de drept natural și analiză normativă, Facultatea de Drept, Universitatea din București.

1. Introducere

Modul în care ne raportăm la dezvoltarea dreptului natural pare la prima vedere a nu opera vreo distincție între bărbat și femeie, prezentând o imagine a emancipării omului spre cunoașterea și dobândirea libertăților și drepturilor sale într-o cheie abstractă. Ne situăm astfel într-o dublă paradigmă: anterior reglementării unei ordini juridice, natura firească a lucrurilor reprezenta singurul instrument care avea autoritatea de a controla drepturile inalienabile ale ființelor umane. Doar ulterior, prin consacarea și protecția juridică a valorilor umane considerate de filosofi eterne și imuabile, am intrat într-o ordine socială reglementată juridic, ocrotirea acestor drepturi și valori căpătând caracter normativ¹.

Anterior dezvoltării unui sistem universal de protecție a drepturilor omului, conceptul de drept avea ca izvor unic raporturile de forță care guvernau relațiile sociale. Cine beneficia de recunoașterea autonomiei de voință și a libertății individuale? Deși exista o afirmare a ființei umane în vârful lanțului trofic, statutul natural (în sensul fiziologic) al femeii era inferior bărbatului. Mai mult, în decursul dezvoltării tardive a doctrinei drepturilor omului au fost cercetate amănunțit temeliile culturale, religioase și filosofice ale societăților arhetipale, moderne și contemporane. Faptul de netăgăduit că acestea erau de cele mai multe ori împotriva prosperității fizice și psihice a femeilor și copiilor, impunându-se prin încălcarea drepturilor acestora, reprezintă punctul de plecare al

curentului feminist².

Poate din cauza reticenței generale cu privire la „-isme” sau a unor interpretări distorsionate date conceptului în mass-media, în discursul public există o tendință puternică de a asocia feminismul cu o anumită ostilitate față de bărbați, ceea ce nu reflectă sub nicio formă esența ideii. Este crucial să combatem confuzia dintre misandrie și feminism, cel din urmă promovând egalitatea de șanse și eliminarea dublului standard în ceea ce privește tratamentul aplicat ambelor sexe, nicidecum discriminarea bărbaților în detrimentul femeilor.

Înainte de a diseca problema dreptului la viață și la integritate fizică și psihică raportat la libertatea femeii de a dispune de propriul corp, care pare, într-o cheie de interpretare umanistă, că opune autonomia femeii dreptului la viață al fătului, trebuie să determinăm momentul în care femeia a dobândit statut în raport cu bărbatul.

2. Transformarea treptată a poziției sociale a femeii (în societatea românească)

Ce atrage atenția în procesul reconsiderării poziției sociale, politice și juridice a femeii pe scenele democrațiilor lumii este legătura dintre aceasta și tragediile omenirii. Pentru că doar în prezența unei catastrofe care pune bărbații în imposibilitate de control, femeilor li se oferă o breșă de acțiune. Primul Război Mondial este unul dintre cele mai sonore evenimente internaționale care aduce practic femeia în situația de forță majoră: preluarea muncii prestate de bărbați în lipsa acestora, alături de toate responsabilitățile aferente. Presiunea exercitată asupra femeii de a gospodări căminul familial se adâncește și mai mult odată cu încheierea conflictului, în momentul în care bărbații se întorc acasă. Femeia nu mai poate reveni la ce a fost înainte de război, dar nici nu capătă pe deplin glorioasa autonomie a bărbatului întors de pe front, fiind obligată să trăiască într-o stare a contradicțiilor.

Cu ce rămânem din experiența cruntă a războiului raportat la transformarea socială a femeii? Când valorile tradiționale sunt prea puternic înrădăcinate în mentalitatea colectivă pentru a-și fi pierdut pe deplin relevanța în urma metamorfozelor economice și sociale, schimbărilor de statut, a reconfigurării identității sexelor, nimic, nici măcar victoria răsunătoare a câștigării dreptului de vot, nu îi oferă femeii statutul de persoană egală în drepturi bărbatului³.

De asemenea, nu putem ignora, în tratarea subiectului ales, întârzierea cu care a survenit în dreptul internațional o recunoaștere juridică universală a drepturilor femeilor. Încercând să găsim un răspuns cât mai veridic la întrebarea *când au devenit drepturile omului*, așa cum erau ele ilustrate în concepția dreptului natural, și *drepturile femeilor*, amintim de Conferința Internațională privind Drepturile Omului de la Viena din

1993, care a pronunțat principiul conform căruia drepturile femeilor sunt drepturi ale omului (*Women's Rights are Human Rights*), remodelând un întreg ansamblu factic și conceptual prin statuarea obligativității acordării de drepturi și garanții egale în exercitarea drepturilor femeilor.

3. Emanciparea femeii prin muncă și trecutul dreptului la avort în România

Odată cu noul portret al femeii după război, se nuanțează totodată imaginea ideală a maternității și a mamei eroine, fapt ce nu poate fi condamnat, dacă ne raportăm la necesitatea repopulării lumii după prima conflagrație mondială. Ce se poate condamna însă, iar această lucrare o va face fără ezitări, este încălcarea perpetuă a intimității și integrității corporale a femeii în numele unui ideal: acela al misiunii profetice de a da viață. Viață potențială capătă mai multă autonomie și protecție decât viața materială, concretă și palpabilă a persoanei fizice dătătoare de viață. Desigur, acesta nu era rolul exclusiv al femeilor în societate, însă reprezenta pilonul fundamental în jurul căruia se ridicau toate celelalte: de gospodină, de soție și, nu în ultimul rând, de muncitoare (în sensul cel mai plastic al termenului). În parametrii aceștia reductiv trasați și înrădăcinați în mentalul transgenerațional, efectuarea unei întreruperi de sarcini (fie aceasta și în scop terapeutic) reprezenta întâi de toate un păcat atroce, indiferent de justificările ulterioare.

Analizând din perspectivă istorică și legislativă contextul evoluției drepturilor reproductive în societatea românească, împreună cu libertatea și autonomia corporală a femeii și raportat la garantarea dreptului fundamental la viață și la integritate fizică și psihică, statuat în art. 22 din Constituția României⁴, vom urma involuntar o direcție încă umbrită de abuzurile regimului comunist în România și al decretului nr. 770 din 1966, care incrimina întreruperea de sarcină, urmărind cu prioritate creșterea demografică. Articolul 1 al Decretului indica expres că „întreruperea cursului sarcinii este interzisă”, cu prevederea extrem de strictă a unei serii de excepții (de natură medicală, socială și etică), ce în lumina art. 22 menționat anterior, pare că se concentrau cu precădere pe viața femeii, sănătatea acesteia (atât fizică, cât și psihică) reprezentând o problemă secundară sau chiar, în cele mai multe cazuri, neglijabilă. Cu alte cuvinte, pentru a se permite avortul, trebuia să fie pusă în primejdie viața femeii, considerându-se că a se risca doar integritatea sa fizică nu reprezintă un motiv destul de serios pentru a efectua această procedură.

Ce se întâmplă însă în acest punct extrem de critic al istoriei românești din perspectiva emancipării femeii este o disociere antropologică între aparență și esență, întrucât asigurarea egalității între femei și bărbați reprezenta un stâlp marxist fundamental, pe care comuniștii trebuiau să-l respecte. În mod previzibil, statutul de egalitate pentru femei a reprezentat mai degrabă afirmarea legală a doctrinei comuniste decât

reglementarea situației în ceea ce privește inegalitatea între sexe⁵. Decretul nr. 770 din 1966 a abuzat de viața intimă a femeilor în mod regulat și progresiv, un exemplu viu fiind situația lucrătoarelor din fabrici, care erau supuse controalelor ginecologice lunare, manoperă de centralizare și prevenire a avorturilor⁶.

Discursul lui Lenin restructura, la nivel ideatic, femeia din individualitate înapoi în colectivitate, în numele uniformizării claselor. Femeile trebuiau să fie egale bărbaților în drepturi și îndatoriri, în vederea instruirii în lupta pentru clasa proletară. În acest caz, putem vorbi oare de un progres în ceea ce privește afirmarea femeii sau de un regres?⁷ Evident, idealul lui Lenin nu reprezintă sub niciun chip precursorul feminismului, ci apanajul și instrumentul dictaturii. În viziunea comunismului, femeile își pierd structura, devenind o altă parte integrantă a proletariatului, manipulată pentru triumful socialismului, neavând niciun moment statutul de categorie vulnerabilă care trebuie ajutată⁸.

Interzicerea avorturilor nu a creat însă decât o destabilizare a circuitului juridic, tot mai multe femei aflându-se în situația în care erau nevoite să recurgă la metode ilicite de întrerupere a sarcinii. Apelând pe ascuns la obiecte casnice, precum spirt medicinal, apă distilată, perforări mecanice cu andrele sau umerase, femeile își provocau singure avorturi, care nu doar că le puneau viața în pericol, însă le afectau sistemul reproductiv pe viață, multe dintre ele nemaifiind capabile să suporte o altă sarcină în viitor⁹, fapt ce dăuna întocmai pretextului sub imperiul căruia se adoptase legea anti-avort, respectiv creșterea natalității. Decretul nr. 441/1985 a înrăutățit și mai tare situația femeilor, condiționând legalitatea avortului de numărul de copii pe care o mamă îi avea în îngrijire. Întreruperea cursului sarcinii era autorizată dacă femeia născuse deja cinci copii pe care îi avea în îngrijire¹⁰. Estimativ, un număr aproximativ de 10.000 de femei au murit în timpul regimului comunist în România din cauza întreruperilor ilegale de sarcină, săvârșite pe ascuns și în condiții precare.

După Revoluția din 1989, abrogarea tuturor dispozițiilor din Codul Penal care interziceau avortul a părut să reprezinte un semn al progresului și al democratizării societății românești. În realitate însă, organele judiciare s-au confruntat cu un vid legislativ în ceea ce privea limitele reglementării legale a avortului, procedură riscantă din punct de vedere medical pentru viața și integritatea fizică a persoanei însărcinate. A recunoaște și a proteja drepturile reproductive ale femeii nu înseamnă, așa cum a fost interpretat de mulți în lipsa unor dispoziții clare, a realiza întreruperi de sarcină la discreție, oricând. A urmat o reîncadrare juridică riguroasă, care a retras parametrii în interiorul cărora procedura de întrerupere a unei sarcini să se efectueze în condiții sigure.

4. Reglementarea avortului la nivel internațional

Conform anchetei Centrului pentru Drepturile Reproductive, s-a constatat că 24 de țări nu permit avortul în nicio circumstanță, chiar dacă viața femeii este pusă în pericol, în timp ce 41 de țări permit avortul, doar dacă este pusă viața femeii în pericol și 48 de state permit avortul pentru motive terapeutice¹¹. În mai multe legislații însă, inclusiv în legislația noastră națională, noțiunea de *scop terapeutic* prezintă neclarități și poate stârni diverse controverse, nebeneficiind de o definiție exhaustivă.

Urmărind cronologic dezvoltarea legislației privind avortul în diferite țări și perioade de timp, observăm că legislațiile care restricționează sau interzic dreptul femeilor la avort perpetuează *de facto* ideea conform căreia, pentru a recunoaște la nivel societal autonomia corporală și libertatea de decizie a femeii, acesteia trebuie să i se încalce un alt drept mai întâi. A acorda dreptul la avort unei victime a infracțiunii de viol nu înseamnă a-i respecta dreptul la integritate fizică, ci reprezintă, în opinia mea, doar o condiționare ulterioară și tardivă a inviolabilității corporale de încălcarea brutală anterioară a acesteia, concept cel puțin contradictoriu.

În Polonia, întreruperile de sarcină sunt admise în prezent numai atunci când viața sau sănătatea femeii sunt puse în pericol sau sarcina a fost cauzată de un viol, situația avortării fătului afectat de malformații grave fiind declarată neconstituțională¹², excepții care, în realitate, pot fi foarte ușor desconsiderate de medici din convingeri religioase personale sau din frica de a fi acuzați ulterior, dacă intervenția este interpretată ca fiind ilegală. Întrucât fătul nu poate să existe în mod independent de mamă, îmi plasez opinia în cele ce urmează alături de curentul majoritar conform căruia cele două motive care permit avortul (punerea în pericol a vieții și sănătății mamei și gravele malformații ale fătului) trebuie să fie tratate în corelație, fiind stranie și illogică plasarea unuia dintre acestea în sfera ilicită și menținerea celuilalt în sfera licită¹³.

În iulie 2022, membrii Parlamentului European au dezbătut rezoluția cu privire la includerea dreptului la avort în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. Rezoluția, care condamnă totodată și decizia Curții Supreme a SUA de a anula dreptul federal la avort în SUA, a fost adoptată cu 324 de europarlamentari pentru, 155 împotriva și 38 abțineri. Răsturnarea hotărârii de referință *Roe v. Wade* în SUA a zguduit comunitatea internațională, reprezentând un regres al luptei pentru câștigarea și protejarea drepturilor femeii și o amenințare serioasă la adresa siguranței acestora. Unii activiști anti-avort din Europa primesc atât sprijin, cât și finanțare din partea mișcării din SUA, ceea ce face ca unele grupări pro-avort să fie îngrijorate de faptul că mișcarea din SUA ar putea câștiga mai multă acțiune în Europa¹⁴. De altfel, nu ar fi prima dată când ce se întâmplă în plan politic sau juridic la nivelul statelor americane se propagă vicios și în rândul factorilor de decizie europeni, cu precădere referitor la sfera îngrijirii drepturilor omului.

5. Instrumente de drept internațional

Așa cum era de așteptat, nu există la momentul actual o abordare uniformă în Europa în acest domeniu. Decizia referitoare la principiile și politicile care să se aplice în această materie încă extrem de controversată este lăsată la latitudinea fiecărui stat, însă Uniunea Europeană și-a reafirmat în mai multe rânduri adeziunea la curentul pro-alegere. Este fundamental a se înțelege că a te situa pro-alegere nu înseamnă a fi pro-avort, ci presupune înțelegerea și respectarea autonomiei corporale a femeii și a libertății sale de decizie.

În acest context, diferite rezoluții și rapoarte adoptate în cadrul Comunității Europene au subliniat necesitatea ca statele membre să asigure accesul femeilor la avorturi sigure și legale în anumite circumstanțe (situații de viol, sarcină forțată sau când viața sau sănătatea femeii este pusă în pericol). Cum însă recomandările legislative europene nu se pot impune în legislațiile naționale ale statelor membre, îngrijorarea cu privire la cât de eficiente au fost în fapt aceste rezoluții rămâne încă validă.

În 2008, Comitetul pentru Drepturile Femeilor și pentru Șanse Egale recomanda celor 47 de State ale Consiliului European să garanteze femeilor „exercitarea efectivă a dreptului lor la avort sigur și legal” (Rezoluția 1607/2008), în timp ce textul aprobat în 2010 specifică că femeile trebuie să beneficieze de „acces gratuit la consultația pentru avort” (Rezoluția 429.680v02-00/2010). Rezoluția din 2012 reafirmă faptul că „toate femeile trebuie să aibă control asupra propriilor drepturi sexuale și reproductive, inclusiv acces la contraceptive de bună calitate, la prețuri accesibile”.

În 2021, raportul Matic afirmă că împiedicarea avortului este „o încălcare a drepturilor omului și o formă de violență pe criterii de gen, care afectează drepturile femeilor și fetelor la viață, integritate fizică și mentală, egalitate, nediscriminare și sănătate”¹⁵. Deși restricționarea avortului se impune din motive medicale în primul rând, aceste limitări nu trebuie să genereze suferințe fizice/mentale, discriminare sau ingerințe de orice natură vieții private¹⁶.

6. Legislația națională actuală

Înainte de a ne abate atenția asupra modului în care este în prezent conceptualizat și legiferat avortul în legislația românească, se impune o comparație între modul în care este definit avortul în limbaj uzual și felul în care a ales legiuitorul român să-l reglementeze în Codul Penal. Avortul reprezintă moartea fătului înainte de săptămâna a 20-a de sarcină¹⁷ sau, conform Dicționarului explicativ al limbii române, cuvântul avort este definit: „Înteruperea accidentală sau provocată a gravidității înainte ca fătul să poată trăi în afara organismului intern.”¹⁸ Articolul 201 din Noul Cod Penal arată că

avortul este permis la cerere până în săptămâna a 14-a de sarcină.

Înteruperea cursului sarcinii se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau amendă dacă nu s-a realizat în instituții sau cabinete medicale specializate, a fost efectuat de o persoană care nu are calitatea de medic de specialitate obstetrică-ginecologică și drept de liberă practică sau dacă sarcina a depășit paisprezece săptămâni. Nu se pedepsește femeia însărcinată care și-a produs singură un avort.

De asemenea, Noul Cod Penal introduce infracțiunea de vătămare a fătului (art. 202 NCP), cuprinzând atât faptele săvârșite în timpul sarcinii, cât și faptele care se petrec în timpul nașterii¹⁹. Se observă însă că exprimarea este una limitativă, întrucât caracterul infracțional al faptei este condiționat de consecințele vătămării fătului după momentul nașterii, așadar legislația actuală nu oferă un grad autonom de protecție fătului²⁰. În absența oferirii acestei protecții individuale distincte fătului, atunci când avem în vedere dreptul la viață și la integritate fizică, avem în vedere, în prezentul articol, exclusiv dreptul mamei, raportându-ne strict la raportul juridic dintre femeie și instituția familiei, respectiv a maternității.

Concluzii

În prezent, România se confruntă cu un val alarmant de stigmatizare și dezinformare în ceea ce privește accesibilitatea femeilor la avort. Sub pretextul ajutorului oferit femeilor însărcinate, un număr semnificativ de centre de sarcină de criză din țară „consiliază” femeile care apelează la servicii medicale pentru a întrerupe cursul sarcinii, încercând să le convingă să păstreze o sarcină nedorită, furnizând informații medicale neautorizate, false sau scoase din context. Consecințele sunt extrem de nocive, variind de la abuz emoțional și psihologic asupra femeilor, la amânarea intervenției chirurgicale autorizate până la depășirea termenului legal²¹. În legislația penală în vigoare, întreruperea cursului sarcinii efectuat de un medic de specialitate obstetrică-ginecologică, în scop terapeutic, în interesul mamei sau al fătului, se poate realiza până la douăzeci și patru de săptămâni.

Pornind de la schimbările survenite în modurile de interpretare și de aplicare a dreptului natural în secolul XXI, de la evoluția receptării statutului femeii și a drepturilor sale reproductive, la recunoașterea și încercarea de armonizare legislativă la nivel internațional cu privire la statutul juridic al embrionului uman, concluziile sunt formulate în direcția atenționării cu privire la necesitatea (re)organizării statului de drept în vederea asigurării în mod concret a exercitării drepturilor sexuale și reproductive.

NOTE

1. Ramona-Gabriela Paraschiv, *Evoluții privind recunoașterea și respectarea drepturilor omului*, disponibil online la adresa https://www.ugb.ro/Juridica/Issue6RO/2._Evolutii_in_recunoasterea_si_respectarea_drepturilor_omului.Ramona_Paraschiv.RO.pdf, accesat la 10.07.2023 ↑
2. Nicolae Voiculescu, Maria-Beatrice Berna, *Condiția femeii între înger și păcat. Drepturile femeii sub zodia religiei și a tradiției*, Universul Juridic, articol disponibil la Condiția femeii între înger și păcat. Drepturile femeii sub zodia religiei și a tradiției | Universul Juridic, accesat la 1.09.2023 ↑
3. Mirela Chioveanu, *Femeile, Marele Război și metamorfozarea civilizației franceze (1914-1918)*, articol disponibil online la adresa SP3-2011_romane.indd (ssoar.info), accesat la 1.09.2023 ↑
4. Constituția României, *Art. 22 - Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică - Constituția României (constitutia.ro)*, accesat la 12.07.2023 ↑
5. Petruța Cîrdei, *Femeia comunistă între realitate, doctrină și propagandă*, disponibil online la ssoar-annunivbuch-2012-2-petruta_cirdei-Femeia_comunista_intre_realitate_doctrina.pdf, accesat la 30.08.2023 ↑
6. Născuți la comandă - Decrețeei, regia Florin Iepan, anul 2005 ↑
7. poate cea mai favorabilă opțiune, deși tot controversată, ar fi fost o stagnare care ar fi putut, treptat, să se transforme într-o stabilitate ulterioară a situației femeilor ↑
8. Petruța Cîrdei, *Femeia comunistă între realitate, doctrină și propagandă*, disponibil online la ssoar-annunivbuch-2012-2-petruta_cirdei-Femeia_comunista_intre_realitate_doctrina.pdf, accesat la 30.08.2023 ↑
9. Cei din lume fără nume - Politica pronatalistă a regimului Ceaușescu, Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc ↑
10. Decretul nr. 411 din 26 decembrie 1985 privind modificarea articolului 2 din Decretul nr. 770/1966 pentru reglementarea îtreruperii cursului sarcinii, disponibil online la adresa 411_26/12/1985 - Portal Legislativ (just.ro), accesată la 20.08.2023 ↑
11. *The World's Abortion Laws*, Center for Reproductive Rights, disponibil pe website-ul <https://reproductiverights.org>, accesat la 20.08.2023 ↑
12. Nicoleta Apostol, *Dreptul la avort și drepturi reproductive în Europa și România*, disponibil online la DREPTUL LA AVORT ȘI DREPTURI REPRODUCTIVE (centrulfilia.ro), accesat la 25.08.2023 ↑
13. Nicolae Voiculescu, Maria-Beatrice Berna, *Avortul: o dimensiune controversată a exercitării drepturilor sexuale și reproductive*, articol disponibil online la Avortul: o dimensiune controversată a exercitării drepturilor sexuale și reproductive | Universul Juridic, accesat la 01.09.2023 ↑
14. Sarah-Taïssir Bencharif, *MEPs vote for abortion rights to be included in EU Charter of Fundamental Rights*, platforma Politico, articol disponibil online la MEPs vote for abortion rights to be included in EU Charter of Fundamental Rights -

POLITICO, accesat la 20.08.2023 ↑

15. Rezoluția Parlamentului European din 24 iunie 2021 referitoare la situația sănătății sexuale și reproductive și a drepturilor aferente în UE, în contextul sănătății femeilor. *Sănătatea sexuală și reproductivă și drepturile aferente în UE, în contextul sănătății femeilor* (2020/2215(INI)), disponibil online la TA (europa.eu), accesat la 17.07.2023 ↑

16. Nicolae Voiculescu, Maria-Beatrice Berna, *Avortul: o dimensiune controversată a exercitării drepturilor sexuale și reproductive*, articol disponibil online la Avortul: o dimensiune controversată a exercitării drepturilor sexuale și reproductive | Universul Juridic, accesat la 01.09.2023 ↑

17. Dicționarul explicativ al limbii române, disponibil la adresa <https://www.webdex.ro/definitia-avort-definitie-dex>, accesată la 25.08.2023 ↑

18. Raluca Hera, Totul despre avort: tipuri, complicații, riscuri, recuperare, disponibil la <https://www.doc.ro>, accesat la 25.08.2023 ↑

19. Ancuța-Elena Franț, *Elemente definitorii ale legislației românești în materie de avort. O perspectivă istorică*, disponibil online la adresa [9._Elemente_definitorii_ale_legislatiei_romanesti_in_materie_de_avort.Frant_Ancuta.R.O.pdf](https://www.ugb.ro/9._Elemente_definitorii_ale_legislatiei_romanesti_in_materie_de_avort.Frant_Ancuta.R.O.pdf) (ugb.ro), accesată la 20.08.2023 ↑

20. *Idem* ↑

21. Mălina Mîndruțescu, *Luptă continuă, nu drept garantat. Cum arată accesul la avort în Europa și ce se întâmplă în România*, articol disponibil online la [Luptă continuă, nu drept garantat. Cum arată accesul la avort în România și în restul Europei](https://www.panorama.ro) (panorama.ro), accesat la 26.08.2023 ↑

BIBLIOGRAFIE

Legislație, rezoluții

- **Constituția României**, Art. 22 - *Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică - Constituția României* (constitutia.ro)
- **Decret nr. 411 din 26 decembrie 1985** privind modificarea articolului 2 din Decretul nr. 770/1966 pentru reglementarea întreruperii cursului sarcinii, disponibil online la adresa [Decret 411 26/12/1985 - Portal Legislativ](https://www.just.ro) (just.ro), accesată la 20.08.2023
- **Codul Penal** (România)
- **Rezoluția Parlamentului European din 24 iunie 2021** referitoare la situația sănătății sexuale și reproductive și a drepturilor aferente în UE, în contextul sănătății femeilor. *Sănătatea sexuală și reproductivă și drepturile aferente în UE, în contextul sănătății femeilor*. (2020/2215(INI)), disponibil online la TA (europa.eu), accesat la 17.07.2023

- **Legea nr. 46 din 21 ianuarie 2003** a drepturilor pacientului publicată în Monitorul Oficial nr. 51/2003

Filme

- **Născuți la comandă** – Decreștii, regia Florin Iepan, anul 2005

Articole, surse web

- **Ramona-Gabriela Paraschiv**, *Evoluții privind recunoașterea și respectarea drepturilor omului*, disponibil online la adresa https://www.ugb.ro/Juridica/Issue6RO/2._Evolutii_in_recunoasterea_si_respectarea_drepturilor_omului.Ramona_Paraschiv.RO.pdf, accesat la 10.07.2023
- **Nicolae Voiculescu**, Maria-Beatrice Berna, *Condiția femeii între înger și păcat. Drepturile femeii sub zodia religiei și a tradiției*, Universul Juridic, articol disponibil la Condiția femeii între înger și păcat. Drepturile femeii sub zodia religiei și a tradiției | Universul Juridic, accesat la 1.09.2023
- **Georgiana Virginia Bonea**, *Emanciparea femeii în societatea românească și violența intrafamilială. Aspecte teoretice și viziuni socioistorice*, articol disponibil online la adresa 05.pdf (revistacalitateavietii.ro), accesat la 20.08.2023
- **Mirela Chioveanu**, *Femeile, Marele Război și metamorfozarea civilizației franceze (1914-1918)*, articol disponibil online la adresa SP3-2011_romane.indd (ssoar.info), accesat la 1.09.2023
- **Petruța Cîrdei**, *Femeia comunistă între realitate, doctrină și propagandă*, disponibil online la ssoar-annunivbuch-2012-2-petruta_cirdei-Femeia_comunista_intre_realitate_doctrina.pdf, accesat la 30.08.2023
- **Sarah-Taïssir Bencharif**, *MEPs vote for abortion rights to be included in EU Charter of Fundamental Rights*, platforma Politico, articol disponibil online la MEPs vote for abortion rights to be included in EU Charter of Fundamental Rights – POLITICO, accesat la 20.08.2023
- **Ramona Duminică**, *Statutul juridic al embrionului uman*, articol disponibil online la adresa Statutul Juridic Al Embrionului Uman | PDF (scribd.com), accesat la 1.09.2023
- **Nicoleta Apostol**, *Dreptul la avort și drepturi reproductive în Europa și România*, disponibil online la DREPTUL LA AVORT ȘI DREPTURI REPRODUCTIVE (centrulfilia.ro), accesat la 25.08.2023
- **Raluca Hera**, *Totul despre avort: tipuri, complicații, riscuri, recuperare*, disponibil la <https://www.doc.ro>, accesat la 25.08.2023
- **Ștefania-Elena Vasile**, *Avortul între drept și ilegalitate*, articol disponibil la adresa Avortul între drept și ilegalitate – JURIDICE.ro, accesat la data de 13.07.2023

- **Ancuța-Elena Franț**, *Elemente definitorii ale legislației românești în materie de avort. O perspectivă istorică*, disponibil online la adresa [9._Elemente_definitorii_ale_legislatiei_romanesti_in_materie_de_avort.Frant_Ancuta.RO.pdf](#) (ugb.ro), accesată la 20.08.2023
- **Mălina Mîndruțescu**, *Luptă continuă, nu drept garantat. Cum arată accesul la avort în Europa și ce se întâmplă în România*, articol disponibil online la *Luptă continuă, nu drept garantat. Cum arată accesul la avort în România și în restul Europei* (panorama.ro), accesat la 26.08.2023

Alte surse

- Catalogul expoziției organizate în perioada 19 octombrie - 10 noiembrie 2012 de Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICCMER) în parteneriat cu Muzeul National al Țăranului Român (MNȚR). Cei din lume fără nume - Politica pronatalistă a regimului Ceaușescu, Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc
- Dicționarul explicativ al limbii române, disponibil la adresa <https://www.webdex.ro/definitia-avort-definitie-dex>, accesată la 25.08.2023
- *The World's Abortion Laws*, Center for Reproductive Rights, disponibil pe website-ul <https://reproductiverights.org>, accesat la 20.08.2023.

Imagine: Pixabay